

تأثیر مشاوره شغلی گروهی به روش یادگیری کرومبولتز بر انگیزش پیشرفت، انگیزش تحصیلی، نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان سال اول دبیرستان*

**** فرحناز نظری

*** داریوش جلالی

** دکتر اصغر آقایی

دانشگاه آزاد اسلامی

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد علوم و تحقیقات اصفهان

واحد خوراسگان، اصفهان

چکیده

هدف اصلی این پژوهش بررسی تأثیر مشاوره شغلی گروهی به روش یادگیری کرومبولتز بر انگیزش پیشرفت، انگیزش تحصیلی، نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان سال اول دبیرستان بود. پژوهش از نوع نیمه تجربی و جامعه آماری پژوهش کلیه دانش‌آموزان پسر و دختر سال اول دبیرستان‌های استان چهارمحال و بختیاری بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای تعداد ۶۰ نفر (۳۰ دختر و ۳۰ پسر) از بین آنان انتخاب و در دو گروه آزمایش و کنترل گمارده شدند. سپس گروه آزمایش طی ۹ جلسه‌ی ۹۰ دقیقه‌ای مشاوره شغلی گروهی به شیوه یادگیری کرومبولتز را دریافت کرد. دانش‌آموزان گروه‌های آزمایش و کنترل طی ۳ مرحله پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری سه ماهه پرسشنامه‌های انگیزش پیشرفت، انگیزش تحصیلی و نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی را تکمیل کردند. نتایج

* این طرح با شماره ۵۱۷۵۲۸۸۰۳۱۰۰۰۳ در شورای پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان تصویب و از

حمایت مالی این دانشگاه برخوردار گردیده است.

** دانشیار گروه روان‌شناسی

*** دانشجوی دکتری تخصصی روان‌شناسی

**** کارشناس ارشد مشاوره شغلی

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۰/۳/۳

تاریخ دریافت مقاله نهایی: ۱۳۹۰/۱۱/۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۱۲/۹

تحلیل کواریانس چند متغیری نشان دادند، ارائه مشاوره شغلی به روش یادگیری کرومبولتز بر انگیزش پیشرفت، انگیزش تحصیلی و نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی دانش‌آموزان موثر بوده است. در حالی که مشاوره شغلی بر روی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تاثیر معنادار نداشته است. همچنین نتایج تحلیل کواریانس چند متغیری نشان دادند که تاثیر ارائه مشاوره شغلی پس از گذشت ۳ ماه از آخرین جلسه مشاوره بر روی انگیزش پیشرفت و نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی پایدار بوده است.

واژه‌های کلیدی: مشاوره شغلی، مدل یادگیری کرومبولتز، انگیزش پیشرفت، انگیزش تحصیلی و نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی.

۱. مقدمه

موضوع مهم در بحث پیشرفت و موفقیت تحصیلی این است که پیشرفت تحصیلی صرفاً یک متغیر آموزشی نیست، بلکه یک متغیر چند بعدی است که علاوه بر مسائل آموزشی و تربیتی به مولفه‌های روانی، شخصیتی و اجتماعی نیز مربوط می‌شود. نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهند که عاطفه، شناخت و انگیزش سه عاملی هستند که یادگیری آموزشی را پیشرفت‌دهنده می‌کند (نیوکامب، امبادی، اکلز، گومز، کلاهر و دیگران^۱، ۲۰۰۹؛ ابوبکر، ترمیزی، محی‌دین، الیاس، لوان، و ایوب^۲، ۲۰۱۰). در واقع، پژوهش‌ها نشان داده‌اند که پیشرفت تابعی از تاثیر مشترک «مهارت» و «انگیزش» است (استوری، هارت، استاسون و ماهونی^۳، ۲۰۰۹). مک‌کلند^۴ (۱۹۸۹) به عنوان یکی از نظریه‌پردازان مطرح انگیزش پیشرفت معتقد است که آینده‌ی هر جامعه‌ای وابسته به سطح انگیزش پیشرفت فعلی دانش‌آموزان آن جامعه است. بنابراین ارتقاء و بهبود سطح انگیزش پیشرفت دانش‌آموزان می‌تواند در نهایت موجب بهبود شرایط آن جامعه گردد (به نقل از رایکمن^۵، ۲۰۰۸). مک‌کلند در جریان بسط و توسعه نظریه انگیزش پیشرفت نشان داد که می‌توان به کودکان و نوجوانان و حتی بزرگسالان یاد داد که در خود نیاز به پیشرفت را افزایش دهند. یافته‌های پژوهشی ضمن تایید اهمیت انگیزش پیشرفت در رشد و موفقیت جوامع، از این ایده حمایت می‌کنند که می‌توان از طریق ارائه الگوها و آموزش‌های مناسب انگیزش پیشرفت را بهبود بخشید (احمدی، منصور، فتحی‌آشتیانی و

تاثیر مشاوره شغلی گروهی به روش یادگیری کرومولتز بر انگیزش پیشرفت، انگیزش ... ۳

رسولزاده طباطبایی، ۱۳۸۲؛ هارت و آلبرسین^۶، ۲۰۰۹).

انگیزش تحصیلی نیز از جمله عوامل مهم و تعیین کننده موفقیت در نظام آموزشی است. علی‌رغم اینکه الگوها و نظریه‌های متعددی جهت تبیین انگیزش تحصیلی ارائه شده است، لیکن امروزه دیدگاه شناختی نسبت به سایر دیدگاه‌ها از حمایت پژوهشی بیشتری برخوردار است. در دیدگاه شناختی فرض بر این است که جنبه‌های شناختی مهم‌ترین عامل تعیین کننده انگیزش تحصیلی هستند (بروس و تاکمن^۷، ۱۹۹۹؛ استوری و دیگران، ۲۰۰۹). از سوی دیگر، یافته‌های پژوهشی خاطر نشان ساخته‌اند که در بین مشکلات دانش‌آموزان نگرانی نسبت به وضعیت تحصیلی و شغلی آینده از اهمیت خاصی برخوردار است. مونه^۸ (۱۹۵۰) نیز در طبقه‌بندی خود که از مشکلات نوجوانان به دست داده است، به مشکلات تحصیلی، اقتصادی و اجتماعی آنان اشاره کرده است (به نقل از گالوتا و آدامز^۹، ۲۰۰۵).

از آنجا که انگیزش بر پایه ارزشها و نگرشهای شخصی موفقیت‌آمیز استوار است و سایقه‌های درونی یا نیازها بر نحوه‌ی انتخاب شغل تاثیر می‌گذارند، لذا مداخله‌های روان‌شناختی نیز می‌توانند بر کیفیت آن تاثیر مثبت بگذارند. نتایج پژوهشها نشان داده‌اند که از طریق مداخله می‌توان انگیزش پیشرفت، انگیزش تحصیلی، مشکلات تحصیلی و شغلی، باورهای ناکارآمد شغلی، تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را بهبود بخشید (اریک^{۱۰}، ۲۰۰۳). این مداخله‌ها بسیار متنوع بوده و می‌توان آنها را بر روی یک پیوستار^{۱۱} فرضی در نظر گرفت. به طوری که یک سوی این پیوستار روشهای آموزشی و تحصیلی مانند برنامه‌ریزی عصبی - کلامی است که اثربخشی آن بر پیشرفت تحصیلی، انگیزش پیشرفت و انگیزش تحصیلی (توماس^{۱۲}، ۲۰۰۱؛ شی‌مایستر^{۱۳}، ۲۰۰۲؛ فلر^{۱۴}، ۲۰۰۳؛ اسکافینر و اسکیفیل^{۱۵}، ۲۰۰۷؛ احتشامی‌تبار، مرادی و شهرآرای، ۱۳۸۵) تایید شده است. و سوی دیگر آن الگوهای مختلف روان‌درمانی قرار دارند که تاثیر آنها بر کاهش مشکلات تحصیلی و سازگاری، تغییر سبک اسناد، کاهش افکار ناکارآمد حرفه‌ای گزارش شده است (اسمیت^{۱۶}، ۱۹۹۸؛ کلی و پریس^{۱۷}، ۲۰۰۹؛ لیم، کیم، کیم و لی^{۱۸}، ۲۰۱۰). در این بین، نقش روشهای مختلف مشاوره شغلی نیز بر رشد شغلی و مولفه‌های مرتبط با انتخاب شغل مورد تایید قرار گرفته است (براون و لنت^{۱۹}، ۲۰۰۸؛ طالب، عارف و صالح^{۲۰}، ۲۰۱۰؛ دایمر^{۲۱} و دیگران، ۲۰۱۰).

با توجه به اینکه مشاوره شغلی روشها و اطلاعات مفیدی از تواناییها، ویژگیها، رغبتها و خواسته‌های دانش‌آموزان را در اختیار آنان قرار می‌دهد، موجب افزایش انگیزش تحصیلی و پیشرفت می‌گردد و نگرانی‌های آنان را در باب آینده تحصیلی - شغلی کاهش می‌دهد. دلیل اصلی این موضوع مربوط به ایجاد بینش و به دست آوردن اطلاعات خاص در مورد ویژگیهای فردی و یا شغلی در حین انجام آموزش یا مشاوره است (لنت و براون، ۲۰۰۵؛ زونکر^{۲۲}، ۲۰۰۶). در واقع، نظام آموزشی جامعه در شکل‌دهی عوامل تربیتی، فرهنگی و اجتماعی و ایجاد آمادگی‌های لازم برای کمک به جوانان در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی زندگی تحصیلی - شغلی آنان نقش بسیار مهمی را ایفا می‌کند. از این رو، برخی مانند پاین و دیگران^{۲۳} (۲۰۰۲) تاکید ویژه‌ای بر آموزش و پرورش شغلی^{۲۴} زود هنگام دارند (به نقل از زندگی‌پور، ۱۳۸۵).

به طور کلی، هدف اصلی مشاوره شغلی آن است که فرد پس از شناسایی خصوصیات خویش و آشنا شدن با ویژگیهای مشاغل، دست به انتخاب شغل مناسب بزند (آمونسون، هریس - بولسی و نایلز^{۲۵}، ۲۰۰۹). یکی از مقاطع بسیار حساس که لزوم مشاوره شغلی را محرز می‌سازد، دوره متوسطه است. راهنمایی و مشاوره شغلی در این دوره دو هدف اصلی را دنبال می‌کند: (۱) فراهم آوردن امکانات و موقعیتی که دانش‌آموز با خودشناسی و حرفه‌شناسی کامل‌تر و دقیق‌تر طرح‌ریزی شغلی و حرفه‌ای را دنبال نماید. (۲) در این دوره اطلاعات دقیق‌تری در باب نتایج آزمونهای روانی، شناسایی مشاغل متعدد، امکانات و فرصتهای استخدامی در دسترس دانش‌آموزان قرار می‌گیرد (شفیع آبادی، ۱۳۸۳).

لزوم هماهنگی تحصیلی با مشاغل مورد نیاز جامعه‌ی پسا صنعتی^{۲۶} و پسامدرن^{۲۷} همواره موجب افزایش اهمیت مشاوره شغلی و تغییر در شیوه‌ها و الگوهای آن شده است (کایرووا^{۲۸}، ۲۰۱۰). از جمله مدل‌های جدید و کاربردی در مشاوره شغلی که به پیشرفت، موفقیت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان کمک می‌کند، مدل یادگیری است که بر اساس نظریه یادگیری برای مشاوره شغلی طرح‌ریزی شده است و ضمن اهمیت به موضوع یادگیری، دانش‌آموزان را در تصمیم‌گیری بهتر یاری می‌دهد (براون و لنت، ۲۰۰۸). کرومبولتز^{۲۹} به عنوان مبدع این نظریه، تجارب یادگیری بی‌همتای هر فرد در گستره زندگی را به‌عنوان عامل اصلی انتخاب شغل معرفی کرده است. بنابراین، یادگیری یک عامل کلیدی در مشاوره شغلی به حساب می‌آید. در این مدل، دانش‌آموز تشویق می‌شود تا فعالیتهایی را

تاثیر مشاوره شغلی گروهی به روش یادگیری کرومبولتز بر انگیزش پیشرفت، انگیزش ... ۵

انجام دهد که موجب پیشرفت تحصیلی و حرفه‌ای در وی گردد و در نهایت رضایت‌مندی از زندگی را برای او به دنبال داشته باشد (کرومبولتز، میشل و جلات^{۳۰}، ۱۹۷۵، به نقل از زونکر، ۲۰۰۶).

در این مدل، فرض بر این است که همان‌طوری که افراد پیش از اینکه به مشاور شغلی مراجعه کنند دارای یک رشته رفتارها و مهارتهایی هستند که قبلاً فرا گرفته‌اند، لذا از این به بعد هم می‌توانند رفتارها و مهارتهای جدیدی را یاد بگیرند. بنابراین مهمترین نقش مشاور این است که برای مراجع فرصتهای یادگیری ایجاد کند و او را به سوی رفتارهای اکتشافی، آموزش مهارتهای جدید و تسهیل تجربه‌هایی که می‌توانند منجر به یادگیریهای جدید شوند هدایت نماید (آرلمانی و آرلمانی^{۳۱}، ۲۰۰۴). بر این پایه، برای دانش‌آموز محیطی فراهم می‌شود که می‌تواند علایق، مهارتها و ارزشها، عادات کاری و بسیاری دیگر از ویژگیهای فردی‌اش را از طریق تجربه‌های جدید و تخیل هدایت شده (تصویرسازی ذهنی از یک فرد موفق یا فردی که در رشته خاصی تحصیل کرده یا کار می‌کند) توسعه دهد و بر اساس آن دست به انتخاب شغلی و تصمیم‌گیری بزند (کرومبولتز، ۱۹۹۴ به نقل از زونکر، ۲۰۰۶). ضمناً پس از اینکه دانش‌آموز مهارتهای جدید را فرا گرفت، در خصوص نقش باورها و افکار در نحوه و کیفیت تصمیمات، و مشکلات مربوط به آن مانند افکار ناکارآمد حرفه‌ای از طریق مدل ABC (A موقعیت یا موضوع، B افکار و باورهای فرد در خصوص موضوع، C واکنشهای هیجانی و رفتاری فرد به رویداد یا موضوع) آموزش داده می‌شود (لنت و براون، ۲۰۰۵).

مدل مشاوره شغلی یادگیری کرومبولتز دارای انعطاف است و می‌توان آن را به صورت فردی و گروهی به کار برد. با این وجود، مزایایی همچون صرفه‌جویی در هزینه مشاوره، صرفه‌جویی در زمان، ضمانت اجرایی بسیار بالای تصمیمهای گروهی، امکان دریافت بازخورد فوری اعضای گروه از یکدیگر موجب افزایش کاربست مشاوره شغلی به صورت گروهی شده است (کوری^{۳۲}، ۱۹۹۸).

روشهای آموزشی و مداخله‌ای متنوعی برای بهبود افزایش انگیزش پیشرفت، انگیزش تحصیلی، نگرانی‌های آینده شغلی - تحصیلی دانش‌آموزان آزمون شده‌اند که به تعدادی از آنها اشاره می‌شود.

طالب‌پور، نوری و مولوی (۱۳۸۱) تاثیر آموزش شناختی را بر مسند مهارگذاری،

انگیزه پیشرفت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان شاهد مورد تاکید قرار دادند. کشاورز، باغبان و فاتحی‌زاده (۱۳۸۴) تاثیر مشاوره گروهی به شیوه شناختی را بر روی نگرش نسبت به تحصیل، تغییر علاقه و انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان نشان دادند. مصحف، عابدی و بهرامی (۱۳۸۴) تاثیر مشاوره شغلی به روش الگوی یادگیری اجتماعی و شغل‌گزینی کرومبولتز را بر تغییر نگرش کارآفرینانه دانشجویان؛ و مهدی‌نژاد، کرمی، و فرحبخش (۱۳۸۷) اثربخشی مشاوره شغلی به سبک گروه‌های حمایت حرفه‌ای را بر مهارت‌های جستجوی شغلی، اضطراب و درماندگی انتخاب شغل دانشجویان گزارش کرده‌اند. البته برخی مطالعات نیز نشان داده‌اند که آموزش برنامه‌ریزی عصبی - کلامی بر روی پیشرفت تحصیلی (زمینی، حسینی‌نسب و هاشمی، ۱۳۸۶) یا آموزش حل مسئله بر روی انگیزش پیشرفت موثر نیستند (میرموسوی، زهرا کار و فرخی، ۱۳۸۷).

فلاک، رواج و استنینگ^{۳۳} (۱۹۷۵) تاثیر یک برنامه مشاوره شغلی کوتاه مدت (۶ جلسه‌ای) را بر بهبود نمره مقیاس رشد شغلی و زیر مقیاس خود - ارزیابی دانش‌آموزان کلاس دهم مورد تاکید قرار دادند. پرنیس^{۳۴} (۲۰۰۱) نشان داده که توسعه راهبردهای خود نظم‌جویی مشتمل بر مهارتهایی مثل بهبود مهارت‌های تحصیلی از طریق هدف‌گذاری و مدیریت زمان و بهبود مهارت‌های عمومی زندگی مثل مهارت ابراز وجود موجب افزایش انگیزش پیشرفت دانش‌آموزان می‌شود. هپنر^{۳۵} و دیگران (۲۰۰۴) اهمیت حل مسئله را بر روی ویژگیها و پیامدهای پویا و ایستای مشاوره شغلی تایید کرده‌اند. لیم و دیگران (۲۰۱۰) تاثیر درمان شناختی - رفتاری را بر روی بلوغ نگرش شغلی، سبک‌های تصمیم‌گیری و عزت‌نفس دانشجویان پرستاری کره مورد مذاقه قرار دادند. طالب، عارف و صالح (۲۰۱۰) تاثیر یک برنامه مداخله شغلی را بر روی خودکارآمدی^{۳۶}، بلوغ شغلی و توانایی برنامه‌ریزی شغلی دانشجویان مالزی تایید کردند.

به هر حال، چون انگیزش پیشرفت، انگیزش تحصیلی و پیشرفت تحصیلی مهم‌ترین مولفه‌های موفقیت تحصیلی به حساب می‌آیند، لذا بهبود هر کدام از آنها نقش موثری در موفقیت تحصیلی و شغلی ایفا می‌کند. هرچند مطالعات گسترده و متنوعی پیرامون اثربخشی روشهای آموزشی و مشاوره‌ای بر روی هر یک از متغیرهای مزبور انجام شده‌اند، لیکن تا زمان انجام این پژوهش، محقق به مطالعه‌ای در خصوص تاثیر مشاوره شغلی به روش یادگیری کرومبولتز بر متغیرهای مورد نظر به صورت همزمان دست پیدا نکرد. لذا

تاثیر مشاوره شغلی گروهی به روش یادگیری کرومبولتز بر انگیزش پیشرفت، انگیزش ... ۷

هدف اصلی این پژوهش بررسی اثربخشی مشاوره شغلی گروهی به روش یادگیری کرومبولتز بر انگیزش پیشرفت، انگیزش تحصیلی، نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان بود. با توجه به هدف و پیشینه پژوهش فرضیه‌های زیر مطرح شدند:

۱- ارائه مشاوره شغلی گروهی به شیوه یادگیری کرومبولتز بر انگیزش پیشرفت، انگیزش تحصیلی، نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان گروه آزمایش موثر است.

۲- تاثیر ارائه مشاوره شغلی گروهی به شیوه یادگیری کرومبولتز پس از یک دوره ۳ ماهه بر روی انگیزش پیشرفت، انگیزش تحصیلی و نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی دانش‌آموزان گروه آزمایش پایدار است.

۲. روش تحقیق

۲-۱. طرح تحقیق

این تحقیق نیمه تجربی و بر اساس طرح پیش‌آزمون، پس‌آزمون با گروه کنترل و گمارش تصادفی اجرا شده است. مشاوره شغلی گروهی به روش یادگیری کرومبولتز به عنوان متغیر مستقل، و انگیزش پیشرفت، انگیزش تحصیلی، نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی و پیشرفت تحصیلی به عنوان متغیرهای وابسته تحقیق بررسی شدند.

۲-۲. جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

به دلیل اینکه دانش‌آموزان در سال اول دبیرستان فرصت انتخاب رشته تحصیلی را پیدا می‌کنند و انتخاب رشته تحصیلی نیز در آینده شغلی آنها نقش اساسی ایفا می‌کند، ارائه مشاوره شغلی به آنها از اهمیت خاصی برخوردار است. لذا در این پژوهش دانش‌آموزان سال اول دبیرستان در استان چهارمحال و بختیاری به عنوان جامعه آماری پژوهش انتخاب شدند. تعداد این دانش‌آموزان در سال تحصیلی ۸۹-۱۳۸۸ بالغ بر ۱۰۳۵۰ نفر بود. نمونه‌گیری به روش خوشه‌ای چند مرحله‌ای انجام شد. بدین ترتیب که از بین مناطق آموزشی استان به صورت تصادفی ۲ منطقه آموزشی انتخاب گردید، سپس از بین هر کدام از این مناطق آموزشی یک دبیرستان دخترانه و یک دبیرستان پسرانه انتخاب و در ادامه از

بین دانش‌آموزان کلاس‌های اول ۴ دبیرستان انتخاب شده، جمعاً تعداد ۶۴ دانش‌آموز مشخص شدند و با کسب رضایت دانش‌آموز و خانواده وی در گروه‌های آزمایش و کنترل گمارده شدند، لیکن به دلیل عدم همکاری چند دانش‌آموز در حین انجام جلسات مشاوره ۴ نفر در مجموع کنار گذاشته شد و در نهایت تعداد ۳۰ دانش‌آموز در گروه آزمایش (۱۵ نفر زیر گروه پسران و ۱۵ نفر زیر گروه دختران) و ۳۰ دانش‌آموز در گروه کنترل (۱۵ نفر زیر گروه پسران و ۱۵ نفر زیر گروه دختران) طی سه مرحله پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری سه ماهه با تکمیل پرسشنامه‌های مورد نظر مورد بررسی قرار گرفتند.

حداقل سن دانش‌آموزان ۱۵ و حداکثر ۱۷ سال با میانگین ۱۵/۴۸ و انحراف معیار

۰/۷۲۴ بود.

۳-۲. ابزار اندازه‌گیری

برای جمع‌آوری داده‌های مربوط به متغیرهای وابسته از ۴ ابزار به شرح زیر استفاده

گردید:

الف) پرسشنامه انگیزه‌ی پیشرفت: این پرسشنامه توسط هرمنس (۱۹۷۶) ساخته شده و طی مطالعات مختلفی در ایران هنجاریابی و اعتباریابی شده است (هومن و عسگری، ۱۳۷۹). در این پژوهش از فرم ۲۹ سئوالی استفاده شد که هر سئوال به صورت جملات نیمه تمام بیان شده و به دنبال هر جمله ناتمام چهار گزینه داده می‌شود که گزینه‌ها بر اساس انگیزه‌ی پیشرفت زیاد به کم یا از کم به زیاد اندازه‌گیری می‌شوند و نمره‌های ۴ تا ۱ یا ۱ تا ۴ به آنها تعلق می‌گیرد. پایایی پرسشنامه توسط هومن و عسگری (۱۳۷۹) با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۰ گزارش شده است. ضمناً از طریق تحلیل عاملی ۷ عامل مشخص برای پرسشنامه شناسایی شده است: پشتکار، اعتماد به نفس، ادراک پویا از زمان، فرصت‌طلبی، سخت‌کوشی، توجه به ملاک شایستگی در انتخاب دوست و سطح آرزوی بالا که با بار عاملی مناسب حدود ۳۹ درصد از واریانس پرسشنامه را پیش‌بینی می‌کنند. در این پژوهش نیز پایایی پرسشنامه طی مطالعه مقدماتی بر روی تعداد ۴۰ دانش‌آموز جامعه هدف با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۷۸ و همبستگی دو نیمه کردن آزمون ۰/۷۳ محاسبه شد. روایی سازه پرسشنامه از طریق تحلیل عاملی بررسی گردید. کفایت نمونه‌برداری با آزمون KMO بررسی شد (۰/۸۸۱) و برای بررسی امکان کاربرد

تأثیر مشاوره شغلی گروهی به روش یادگیری کرومولتز بر انگیزش پیشرفت، انگیزش ... ۹

تحلیل عاملی از آزمون کرویت بارتلت استفاده شد که میزان آن $18545/133$ به دست آمد ($P < 0/018$). تحلیل عاملی مبین آن بود که دامنه بار عاملی سوالات پرسشنامه از $0/25$ تا $0/78$ است که ۷ عامل تصریح شده در مطالعه هومن و عسگری (۱۳۷۹) را نشان می دهند. این عوامل در مجموع، ۴۲ درصد واریانس پرسشنامه را پیش بینی می کنند.

ب) مقیاس انگیزش تحصیلی: فرم اصلی پرسشنامه دارای ۱۰۰ سؤال است، لیکن فرم کوتاه این پرسشنامه که در پژوهش حاضر نیز استفاده شده است، توسط بحرانی (۱۳۷۲) در شیراز ساخته شده است. فرم کوتاه پرسشنامه دارای ۴۹ عبارت است که بر اساس مقیاس لیکرت از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵) نمره گذاری می شود و دارای ۱۱ عامل انگیزش تحصیلی است: ۵ ماده آن هدف مداری، ۴ ماده رقابت جویی، ۳ ماده گرایش به کار و تکلیف، ۴ ماده گرایش به پیشرفت، ۵ ماده وابستگی اجتماعی، ۴ ماده همیاری اجتماعی، ۴ ماده شهرت طلبی، ۵ ماده پاداشهای مادی، ۴ ماده قدرت طلبی، ۶ ماده عزت نفس و ۵ ماده اعتماد به نفس را می سنجدند. پایایی فرم ۴۹ سؤالی به روش آلفای کرونباخ $0/77$ و به روش بازآزمایی برابر $0/95$ گزارش شده است. ضرایب پایایی مقیاسهای ۱۱ گانه نیز نسبتاً بالا و دامنه این ضرایب از $0/70$ (مربوط به مقیاس گرایش پیشرفت) تا $0/90$ (مربوط به مقیاس انگیزش بیرونی) به دست آمده است. میانه ضرایب نیز معادل $0/77$ محاسبه شد (بحرانی، ۱۳۷۲). در پژوهش حاضر نیز پایایی پرسشنامه بر روی یک نمونه مقدماتی با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برابر با $0/82$ و از طریق دو نیمه کردن آزمون برابر با $0/81$ محاسبه گردید. روایی سازه پرسشنامه از طریق تحلیل عاملی بررسی گردید. کفایت نمونه برداری با آزمون KMO بررسی شد ($0/91$) و برای بررسی امکان کاربرد تحلیل عاملی از آزمون کرویت بارتلت استفاده شد که میزان آن $54875/098$ به دست آمد ($P < 0/001$). در نهایت تحلیل عاملی مبین آن بود که دامنه بار عاملی سوالات پرسشنامه از $0/36$ تا $0/83$ است و سه عامل کلی انگیزش بیرونی، انگیزش درونی و نیاز به پیشرفت از آن استخراج شد که در فرم اصلی نیز مورد تاکید قرار گرفته اند. این سه عامل مجموعاً ۵۱ درصد واریانس پرسشنامه را پیش بینی می کنند.

ج) سیاهه نگرانی های آینده تحصیلی - شغلی دانش آموزان: این سیاهه توسط شهیم و باغبان (۱۳۷۳) به منظور شناسایی نگرانی ها و مشکلات دانش آموزان دوره های متوسطه تهیه شده است. سیاهه اصلی با استفاده از ۱۱۲ سؤال، مشکلات دانش آموزان

دوره‌های متوسطه را در ۸ حیطه‌ی مختلف بررسی می‌کند، که برای هر کدام از این حیطه‌ها، تعداد ۱۴ سؤال به کار برده می‌شود. در این پژوهش صرفاً از ۱۴ سؤال مربوط به حیطه‌ی مشکلات تحصیلی - شغلی استفاده شده است. حداکثر نمره‌ای که فرد می‌تواند از این زیرمقیاس به دست آورد نمره ۱۴ و حداقل نمره صفر است. پایایی کلی سیاهه بر اساس روش بازآزمایی ۰/۶۰، و حیطه‌ی نگرانی‌های تحصیلی - شغلی نیز ۰/۸۴ گزارش شده است. روایی سیاهه نیز از طریق نظرخواهی از صاحب‌نظران و بررسی اهداف و فرضیه‌های اولیه مبتنی بر ادبیات نظری موضوع احراز گردید (شهیم و باغبان، ۱۳۷۳). در پژوهش حاضر نیز پایایی حیطه تحصیلی - شغلی سیاهه مشکلات دانش‌آموزان دوره‌های متوسطه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۷۳ به دست آمد. روایی محتوایی سیاهه نیز توسط سه استاد روان‌شناسی مسلط به موضوع تایید شد.

د) معدل نیم سال دانش‌آموزان: برای بررسی و مقایسه پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان گروه‌های آزمایش و کنترل معدل دو نیم سال دانش‌آموزان به عنوان شاخص پیشرفت تحصیلی قرار گرفت. بنابراین نمرات پیشرفت تحصیلی آنان در نیم‌سال اول سال تحصیلی ۱۳۸۸-۸۹ به عنوان نمره پیشرفت تحصیلی مرحله پیش‌آزمون منظور شده است، و چون مشاوره شغلی در نیم‌سال دوم به دانش‌آموزان ارائه گردید، لذا معدل نیم سال دوم به عنوان نمره پیشرفت تحصیلی مرحله پس‌آزمون منظور گردید. لازم به ذکر است که نمرات پس از تبدیل به نمرات استاندارد مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

۴-۲. روش اجرا

پس از انتخاب گروه‌های آزمایش و کنترل از بین دانش‌آموزان سال اول دبیرستان، مدل مشاوره شغلی گروهی مبتنی بر یادگیری ۷ مرحله‌ای بر اساس مدل تصمیم‌گیری که توسط کرومبولتز و سورنسون^{۳۷} (۱۹۷۴) طرح‌ریزی شده و به وسیله والش^{۳۸} (۱۹۹۱) و ساویکاس و والش (۱۹۹۶) نیز به‌روز گردیده (به نقل از زونکر، ۲۰۰۶) طی ۹ جلسه‌ی ۹۰ دقیقه‌ای به صورت گروهی (جدول ۱) توسط یک نفر کارشناس ارشد مشاوره شغلی در محل یک دبیرستان پسرانه و یک دبیرستان دخترانه در وقت معمول مدارس به دانش‌آموزان گروه آزمایش ارائه شد، در حالیکه گروه کنترل هیچ‌گونه آموزش یا مداخله‌ای دریافت نکردند.

تأثیر مشاوره شغلی گروهی به روش یادگیری کرومولتز بر انگیزش پیشرفت، انگیزش ... ۱۱

جدول ۱: خلاصه محتوای جلسات مشاوره شغلی ارائه شده به دانش‌آموزان گروه آزمایش

نوبت جلسه	محتوای جلسه
جلسه اول	معرفی مشاور و دانش‌آموزان به صورت متقابل، توضیح در مورد هدف از تشکیل گروه و قوانین گروه.
جلسه دوم	تنظیم کارها، مفهوم ضرورت و ملزومات علایق تحصیلی شغلی.
جلسه سوم	تحلیل هدایت شده، بررسی و بازشناسی علایق و رغبت‌های تحصیلی.
جلسه چهارم	باورهای کارآمد و ناکارآمد (اظهارات خوارکننده، کمال‌گرایی، بیش‌تعمیم‌دهی و ...)
جلسه پنجم	روش ABC، ارتباط بین افکار و احساسات (کیک بازی به عنوان تکلیف خانگی ارائه شد).
جلسه ششم	مهارت‌های تصمیم‌گیری، لزوم کنترل هیجانات در هنگام اتخاذ تصمیم‌ها.
جلسه هفتم	روش ABC و تصمیم‌گیری
جلسه هشتم	آسیب‌ها در تصمیم‌گیری، انگیزش پیشرفت و انگیزش تحصیلی.
جلسه نهم	پیگیری، در مورد جلسات گذشته و میزان ماندگاری آن بحث و تبادل نظر گردید.

برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از بسته نرم‌افزاری SPSS ویرایش شانزدهم در دو سطح توصیفی و استنباطی استفاده شد. در سطح توصیفی، میانگین و انحراف معیار نمرات بررسی گردید و در سطح استنباطی نیز با استفاده از تحلیل کواریانس چند متغیری فرضیه‌های پژوهش آزمون شدند. ضمناً پیش‌فرضهای لازم برای استفاده از تحلیل کواریانس رعایت گردید. به طوری که نتایج آزمون لوین بیانگر عدم تفاوت معنادار در واریانس گروه‌های پژوهش بود ($P > 0/05$). آزمون باکس نیز به صورت ($P = 0/292$) به دست آمد.

۳. یافته‌های تحقیق

۳-۱. یافته‌های توصیفی

در جدول ۲ میانگین، انحراف معیار و خطای معیار میانگین نمره‌های انگیزش پیشرفت، انگیزش تحصیلی، نگرانی‌های آینده شغلی - تحصیلی و پیشرفت تحصیلی

دانش‌آموزان گروه‌های آزمایش و کنترل در سه مرحله پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری سه ماهه ارائه شده است.

جدول ۲: میانگین، انحراف معیار و خطای معیار میانگین نمره‌های انگیزش پیشرفت، انگیزش تحصیلی و نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی مربوط به پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری گروه‌های آزمایش و کنترل

خطای معیار میانگین	انحراف معیار	میانگین	گروه	شاخص	
۱/۴۱	۷/۷۵	۸۰/۵۶	آزمایش	پیش‌آزمون	انگیزش پیشرفت
۱/۴۲	۷/۸۱	۷۸/۹۶	کنترل		
۱/۵۷	۸/۶۵	۹۶/۹۶	آزمایش	پس‌آزمون	
۱/۱۴	۶/۲۷	۷۹/۹	کنترل		
۱/۴۹	۸/۲۲	۹۲/۰۸	آزمایش	پیگیری	
۱/۳۶	۷/۶۶	۷۹/۲۵	گواه		
۲/۶۸	۱۴/۷	۱۸۰/۰۶	آزمایش	پیش‌آزمون	انگیزش تحصیلی
۲/۴۲	۱۳/۲۶	۱۷۸/۲۳	کنترل		
۲/۴۱	۱۳/۲۲	۱۸۴/۸	آزمایش	پس‌آزمون	
۲/۶۳	۱۴/۴۲	۱۷۶/۷	کنترل		
۲/۵۳	۱۳/۵۸	۱۸۲/۱۷	آزمایش	پیگیری	
۲/۴۵	۱۳/۸	۱۷۷/۶۲	گواه		
۰/۳۱	۱/۷۲	۶/۷۳	آزمایش	پیش‌آزمون	نگرانی‌های آینده شغلی - تحصیلی
۰/۳۸	۲/۱۱	۶/۸۳	کنترل		
۰/۲۶۹	۱/۴۷	۵/۴	آزمایش	پس‌آزمون	
۰/۳	۱/۶۸	۶/۷	کنترل		
۰/۲۸۵	۱/۶۶	۵/۹	آزمایش	پیگیری	
۰/۳۵	۱/۸	۷/۱	گواه		

تاثیر مشاوره شغلی گروهی به روش یادگیری کرومولتز بر انگیزش پیشرفت، انگیزش ... ۱۳

طبق جدول ۲ مشاهده می شود که در مرحله پیش آزمون، میانگین نمره های گروه های آزمایش و کنترل اختلاف بسیار اندکی با یکدیگر داشته اند. به طوری که میانگین نمره های انگیزش پیشرفت گروه آزمایش ۸۰/۵۶ و انحراف معیار آن ۷/۷۵، و گروه کنترل دارای میانگین ۷۸/۹۶ و انحراف معیار ۷/۸۱ است. میانگین نمره های انگیزش تحصیلی گروه آزمایش ۱۸۰/۰۶ و انحراف معیار آن ۱۴/۷، گروه کنترل دارای میانگین ۱۷۸/۲۳ و انحراف معیار ۱۳/۲۶ است. میانگین نمره های نگرانی های آینده تحصیلی - شغلی گروه آزمایش ۶/۷۳ و انحراف معیار آن ۱/۷۲ است، و گروه کنترل دارای میانگین ۶/۸۳ و انحراف معیار ۲/۱۱ است. در عین حال، نتایج جدول نشان می دهد که هم در مرحله پس آزمون و هم در مرحله پیگیری سه ماهه، میانگین نمره های انگیزش پیشرفت، انگیزش تحصیلی، نگرانی های آینده تحصیلی - شغلی گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل بهبود پیدا کرده است.

۲-۳. یافته های مربوط به فرضیه ها

نتایج حاصل از فرضیه ۱ در جدول ۳ بررسی شده است. نتایج حاصل از تحلیل کواریانس چند متغیری مربوط به مقایسه میانگین گروه های آزمایش و کنترل مرحله پس آزمون در جدول ۳ نشان می دهد که پس از کنترل سن و میانگین نمره های پیش آزمون، بین میانگین نمره های انگیزش پیشرفت ($F=17/51$ و $P<0/001$)، انگیزش تحصیلی ($F=5/27$ و $P<0/026$)، نگرانی های آینده تحصیلی - شغلی ($F=8/17$ و $P<0/006$) گروه های آزمایش و کنترل تفاوت معنادار به وجود آمده است. ضریب اتا به دست آمده برابر ۰/۴۲، ۰/۳۵ و ۰/۳۹ بود که بیانگر آن است که ۴۲، ۳۵ و ۳۹ درصد تفاوت در میانگین نمرات انگیزش پیشرفت، انگیزش تحصیلی و نگرانی های آینده تحصیلی - شغلی در گروه های آزمایش مربوط به ارائه مشاوره شغلی بوده است. در عین حال، میانگین نمرات استاندارد شده پیشرفت تحصیلی گروه های آزمایش و کنترل تفاوت معنادار نداشته اند ($F=0/002$ و $P>0/963$).

جدول ۳: نتایج تحلیل کواریانس چند متغیری مربوط به مقایسه میانگین نمرات پس‌آزمون انگیزش پیشرفت، انگیزش تحصیلی، نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی و پیشرفت تحصیلی پس از کنترل نمره‌های پیش‌آزمون و سن دانش‌آموزان

توان آماری	P	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	منبع تغییرات	
۰/۹۹۲	<۰/۰۰۱	۱۹/۹۳	۷۳۰/۶۴	۱	۷۳۰/۶۴	انگیزش پیشرفت	پیش‌آزمون
۰/۹۴۱	<۰/۰۰۵	۲/۸۲	۵۱۴/۶۸	۱	۵۱۴/۶۸	انگیزش تحصیلی	
۰/۲۸۵	۰/۷۵	۰/۱۰۳	۰/۲۵۸	۱	۰/۲۵۸	نگرانی‌های تحصیلی	
۰/۰۹۲	<۰/۰۰۱	۱۶/۹۵	۱۱/۵۷	۱	۱۱/۵۷	پیشرفت تحصیلی	
۰/۹۸۱	<۰/۰۰۱	۱۷/۵۱	۶۴۱/۷	۱	۶۴۱/۷	انگیزش پیشرفت	عضویت گروهی
۰/۹۱۸	<۰/۰۲۶	۵/۲۷	۹۶۱/۳۹	۱	۹۶۱/۳۹	انگیزش تحصیلی	
۰/۹۷۶	<۰/۰۰۶	۸/۱۷	۲۰/۵۴	۱	۲۰/۵۴	نگرانی‌های تحصیلی	
۰/۰۵۰	۰/۹۶۳	۰/۰۰۲	۰/۰۱	۱	۰/۰۱	پیشرفت تحصیلی	
۰/۵۵۳	۰/۰۸	۴/۵۷	۱۶۷/۸۲	۱	۱۶۷/۸۲	انگیزش پیشرفت	سن
۰/۵۸۹	۰/۰۵۲	۴/۳۳	۷۹۰/۱	۱	۷۹۰/۱	انگیزش تحصیلی	
۰/۴۲۷	۰/۰۹۱	۲/۹۵	۷/۴۲	۱	۷/۴۲	نگرانی‌های تحصیلی	
۰/۱۷۷	۰/۳۰	۱/۰۹	۰/۷۴۶	۱	۰/۷۴۶	پیشرفت تحصیلی	
			۳۶/۶۴	۵۳	۱۹۴۲/۳۹	انگیزش پیشرفت	خطا
			۱۸/۲۸	۵۳	۹۶۶۰/۹۹	انگیزش تحصیلی	
			۲/۵۱	۵۳	۱۳۳/۱۶	نگرانی‌های تحصیلی	
			۰/۶۸۳	۵۳	۳۶/۱۹	پیشرفت تحصیلی	
				۵۹	۴۰۶۰/۷۳	انگیزش پیشرفت	کل
				۵۹	۱۲۰۹۱/۲۵	انگیزش تحصیلی	
				۵۹	۱۷۰/۸۵	نگرانی‌های تحصیلی	
				۵۹	۵۸	پیشرفت تحصیلی	

همچنین نتایج جدول مزبور نشان می‌دهد که تنها میانگین نمرات پیش‌آزمون انگیزش پیشرفت ($F=۱۹/۹۳$ و $P < ۰/۰۰۱$) و انگیزش تحصیلی ($F=۲/۸۲$ و $P < ۰/۰۰۵$) معنادار

تأثیر مشاوره شغلی گروهی به روش یادگیری کرومولتز بر انگیزش پیشرفت، انگیزش ... ۱۵

بوده‌اند و میانگین نمرات پیش‌آزمون نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی و پیشرفت تحصیلی معنادار نبوده‌اند ($P > 0/05$). ضمناً توان آماری در مواردی که تفاوت معنادار مشاهده گردید مناسب بوده که نشان می‌دهد حجم نمونه بسنده بوده است. سن نیز روی هیچ‌کدام از متغیرهای تحقیق موثر نبوده است ($P > 0/05$). بنابراین نتیجه‌گیری می‌شود که ارائه مشاوره شغلی گروهی بر روی انگیزش پیشرفت، انگیزش تحصیلی و نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی موثر بوده است. لذا بخشی از فرضیه ۱ تحقیق مبنی بر این‌که «مشاوره شغلی گروهی به شیوه یادگیری بر انگیزش پیشرفت، انگیزش تحصیلی و نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی دانش‌آموزان سال اول دبیرستان موثر است» تایید می‌گردد.

نتایج حاصل از فرضیه ۲ در جدول ۴ بررسی شده است.

نتایج حاصل از تحلیل کواریانس چند متغیری مربوط به مقایسه میانگین گروه‌های آزمایش و کنترل مرحله پیگیری ۳ ماهه در جدول ۴ نشان می‌دهد که پس از کنترل میانگین نمره‌های پیش‌آزمون، بین میانگین نمره‌های انگیزش پیشرفت ($F = 11/07$ و $P < 0/031$) و نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی ($F = 4/18$ و $P < 0/049$) تفاوت معناداری وجود داشته است. درحالی‌که بین میانگین نمره‌های انگیزش تحصیلی ($F = 3/76$ و $P = 0/081$) گروه‌های آزمایش و کنترل تفاوت معنادار وجود نداشته است. بنابراین نتیجه‌گیری می‌شود که اثربخشی مشاوره شغلی پس از گذشت ۳ ماه از آخرین جلسه مشاوره بر روی میانگین نمره‌های انگیزش پیشرفت و نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی پایدار بوده است و بر روی انگیزش تحصیلی پایدار نبوده است. لذا بخشی از فرضیه ۲ تحقیق مبنی بر این‌که «تأثیر ارائه مشاوره شغلی گروهی پس از یک دوره ۳ ماهه بر روی انگیزش پیشرفت، و نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی دانش‌آموزان پایدار است» تایید می‌گردد.

جدول ۴: نتایج تحلیل کواریانس چند متغیری مربوط به مقایسه میانگین نمرات انگیزش پیشرفت، انگیزش تحصیلی و نگرانی‌های آینده تحصیلی پس از کنترل میانگین نمره‌های پیش‌آزمون در مرحله پیگیری

منبع	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	P	توان آماری
پیش‌آزمون	انگیزش پیشرفت	۱	۸۸۶/۴۸	۱۶/۶	<۰/۰۰۱	۰/۹۹۱
	انگیزش تحصیلی	۱	۵۸۷/۵۳	۳/۲۲	<۰/۰۴۸	۰/۸۵۳
	نگرانی‌های آینده تحصیلی	۱	۰/۸۴۸	۰/۳۳۷	۰/۰۷	۰/۵۰۹
عضویت گروهی	انگیزش پیشرفت	۱	۸/۸	۱۱/۰۷	<۰/۰۳۱	۰/۹۰۱
	انگیزش تحصیلی	۱	۶۲/۶	۳/۷۶	۰/۰۸۱	۰/۵۶۵
	نگرانی‌های آینده تحصیلی	۱	۳/۰۹	۴/۱۸	<۰/۰۴۹	۰/۸۳۷
خطا	انگیزش پیشرفت	۵۳	۱۷۴۹/۱۸	۳۳/۰۰۳		
	انگیزش تحصیلی	۵۳	۹۲۱/۹۴	۱۷/۳۹		
	نگرانی‌های آینده تحصیلی	۵۳	۱۲۲/۱۴	۲/۳		
کل	انگیزش پیشرفت	۵۹	۴۰۲۱/۵۴			
	انگیزش تحصیلی	۵۹	۱۳۰۱۴/۸۴			
	نگرانی‌های آینده تحصیلی	۵۹	۱۷۸/۵۶			

۴. بحث و نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که ارائه مشاوره شغلی گروهی به روش یادگیری کرومبولتز موجب افزایش میانگین نمره‌های پیش‌آزمون انگیزش پیشرفت، انگیزش تحصیلی و کاهش میانگین نمره‌های نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی دانش‌آموزان گروه آزمایش شده است و این تفاوت بین میانگین نمره‌های گروه‌های آزمایش و کنترل معنادار بوده است. در حالی که میانگین نمره‌های پیشرفت تحصیلی گروه‌های آزمایش و کنترل تفاوت معناداری را نشان ندادند. بنابراین نتیجه‌گیری شد که ارائه مشاوره شغلی گروهی به

تأثیر مشاوره شغلی گروهی به روش یادگیری کرومبولتز بر انگیزش پیشرفت، انگیزش ... ۱۷

روش یادگیری کرومبولتز بر روی انگیزش پیشرفت، انگیزش تحصیلی و نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی دانش‌آموزان موثر بوده است. نتایج این پژوهش با اغلب پژوهش‌های قبلی که هر یک به نوعی ارائه آموزش و مشاوره را در بهبود انگیزش پیشرفت مورد تأکید قرار داده‌اند همسو است. از جمله با نتایج پژوهش‌های طالب‌پور، نوری و مولوی (۱۳۸۱)، احمدی و همکاران (۱۳۸۲)، زمینی و همکاران (۱۳۸۶) و پرنیتیس (۲۰۰۱) همسویی دارد. دلیل اصلی اینکه ارائه مشاوره شغلی گروهی موجب بهبود میانگین نمره‌های انگیزش پیشرفت دانش‌آموزان گروه آزمایش شده است را می‌توان به ایجاد بینش نسبت به تواناییها، علایق و نگرش‌های دانش‌آموزان مربوط دانست، که این موضوع باعث هدف‌گزینی بهتر و جهت‌دار در دانش‌آموزان می‌گردد و در نهایت بر روی انگیزش پیشرفت آنان تأثیر مثبت می‌گذارد. البته نتیجه این پژوهش با نتیجه مطالعه میرموسوی و همکاران (۱۳۸۷) مبنی بر اینکه آموزش مهارت حل مسئله به شیوه گروهی بر ارتقای انگیزش پیشرفت دانش‌آموزان موثر نیست در تضاد قرار دارد. با توجه به اینکه ساختار نظری انگیزش را یک پدیده‌ی ذاتی می‌دانند که تحت تأثیر چهار عامل، موقعیت، مزاج، هدف (قصد یا گرایش) و ابزار قرار می‌گیرد، بنابراین برای ایجاد تغییر در انگیزش و سایر سازه‌هایی مانند پیشرفت یا غیره که بر روی آن قرار می‌گیرند باید این ویژگیها و جنبه‌های انگیزش مورد توجه قرار گیرند. هر چند در اغلب شیوه‌های مشاوره شغلی - به خصوص شیوه‌های شناختی - آموزش حل مسئله از اهمیت خاصی برخوردار است، لیکن با توجه به اینکه سازه انگیزش پیشرفت یک سازه چند بعدی است، و بعد انگیزشی آن از اهمیت بالاتری برخوردار است، لذا به نظر می‌رسد که ارائه حل مسئله به تنهایی قادر به ایجاد بهبود در انگیزش پیشرفت نبوده است. در حالیکه در پژوهش حاضر، مشاوره شغلی گروهی بر روی مهارتها، علایق و ویژگیهای رفتاری دانش‌آموزان تأکید داشته است که این موضوع افزایش انگیزش پیشرفت را به دنبال داشته است.

انگیزش تحصیلی نیز با آگاهی و اطلاع داشتن از ویژگیهای خود همبستگی قوی دارد. چون داشتن انگیزه تحصیلی موجب آغاز و ادامه فعالیت می‌شود و یادگیری را بهبود می‌بخشد و سنگ زیربنای موفقیت تحصیلی تلقی می‌شود. در حقیقت، داشتن انگیزه موجب می‌شود که دانش‌آموزان مطالب را آسان‌تر و بهتر یاد بگیرند و تلاش آنان بازدهی بیشتری داشته باشد. علاوه بر آن، به دلیل ساختار چند بعدی و پویای انگیزه تحصیلی،

می‌توان به روشهای متعددی آن را تقویت کرد. مشاوره شغلی به روش یادگیری نیز چون بر اساس دیدگاه رفتاری و ترسیم مسیر شغلی طرح‌ریزی شده است، لذا موجب افزایش انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان گروه آزمایش شده است. نتیجه این پژوهش، با نتایج حاصل از مطالعه کشاورز و همکاران (۱۳۸۴)، احتشامی تبار و دیگران (۱۳۸۵)، شی‌مایستر (۲۰۰۲)، طالب و دیگران (۲۰۱۰) در مورد اثربخشی روش‌های آموزش و مشاوره در افزایش انگیزش تحصیلی همسویی دارد.

هر چند مطالعات نشان داده‌اند که نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی در بین نوجوانان و جوانان در همه‌ی فرهنگها وجود دارد، لیکن به دلیل اینکه بخشی از این نگرانی‌ها ناشی از افکار و باورهای ناکارآمد حرفه‌ای است، بنابراین می‌توان از طریق ارائه آموزش و مشاوره آن را کاهش داد. البته بخش عمده‌ای از این نگرانی‌ها نیز کاملاً به‌جا و به دلیل شرایط خاص دوران نوجوانی و جوانی است. جوانان به دلیل نداشتن تجربه‌ی کافی در برخورد با جمع و عدم مهارت اغلب در انتخاب شغل دچار اشکال می‌شوند و چون در این مورد زیر بار کسی نمی‌روند و تحمل عقاید دیگران را ندارند، این مشکلات شدت پیدا می‌کنند (برک، ۲۰۰۱). نتایج این پژوهش نوعاً با پژوهشهایی که در خصوص تاثیر مشاوره بر روی کاهش مشکلات کاریابی و کاهش افکار و باورهای ناکارآمد حرفه‌ای انجام شده است، از جمله با مطالعات کسایی اصفهانی و بهرامی (۱۳۸۵)، مهدی‌نژاد و دیگران (۱۳۸۷)، کلی و پریس (۲۰۰۹)، دایمر و دیگران (۲۰۱۰) همخوانی دارد.

در مجموع می‌توان این گونه نتیجه‌گیری کرد که چون مشاوره شغلی روشها و اطلاعات مفیدی را جهت شناخت دانش‌آموزان از تواناییها، ویژگیها، رغبتها و خواسته‌ها در اختیار آنان قرار می‌دهد، می‌تواند منجر به افزایش انگیزش پیشرفت و انگیزه تحصیلی گردد و نگرانی‌های آنان را در باب آینده تحصیلی - شغلی کاهش دهد. مشاوره شغلی به شیوه یادگیری کرومبولتز نیز بر این پایه شکل گرفته است که دانش‌آموز به صورت مستمر در حال کشف و تجربه امکانات و تصمیمات موقتی است. به نظر کرومبولتز دانش‌آموز نباید برای به نتیجه رسیدن، دست به تصمیم‌گیری شغلی بزند، بلکه بیشتر باید تشویق شود تا کشف کند، حذف نماید و تمرینات موقتی در فرآیند یادگیری داشته باشد. بنابراین دانش‌آموز از طریق مهارتهایی که فرا می‌گیرد، امکانات و فرصتهای بیشتری را بررسی می‌کند و از طریق شناسایی اهداف نهایی خود به سمت این اهداف گام بر می‌دارد. ضمناً

تأثیر مشاوره شغلی گروهی به روش یادگیری کرومولتز بر انگیزش پیشرفت، انگیزش ... ۱۹

در جلسات مشاوره شغلی باورهای ناکارآمد و غیر منطقی دانش‌آموز در خصوص اهداف و انتخاب نهایی شغل شناسایی و اصلاح می‌گردد تا دانش‌آموز بهتر بتواند دست به انتخاب بزند و تصمیم‌گیری نماید. در نهایت دانش‌آموز فرصتی به دست می‌آورد که از طریق آن می‌تواند برای رفتارهای مثبت خود تقویت دریافت نماید (آمونسون و دیگران، ۲۰۰۹).

در عین حال، نتایج نشان داد که مشاوره شغلی گروهی بر روی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر نداشته است. نتایج به دست آمده از مطالعاتی که در زمینه ارائه آموزش و مشاوره بر روی پیشرفت تحصیلی انجام شده است تا حدودی ضد و نقیض است. برخی از این مطالعات، اثربخشی آموزش و مشاوره را بر روی پیشرفت تحصیلی غیرقابل انکار می‌دانند، در حالی که برخی دیگر از پژوهشها نشان داده‌اند که آموزش و مشاوره تأثیر چندانی بر روی پیشرفت تحصیلی ندارد. نتیجه این پژوهش با نتایج شماری از پژوهشهای قبلی مانند طالب‌پور و دیگران (۱۳۸۱)، اسمیت (۱۹۹۸)، توماس (۲۰۰۱) و شی‌مایستر (۲۰۰۲) همسو نیست و همخوانی ندارد. با این حال، نتیجه پژوهش با برخی از پژوهشها مانند زمینی و دیگران (۱۳۸۶) که نشان داده‌اند مداخله‌های روان‌شناختی لزوماً منجر به افزایش پیشرفت تحصیلی نمی‌شوند همخوانی دارد. به نظر می‌رسد، پژوهشگران در بررسی پیشرفت تحصیلی، عملکرد تحصیلی و موفقیت تحصیلی با مشکل ابزار اندازه‌گیری مواجه هستند، یعنی ابزار مشخصی برای اندازه‌گیری پیشرفت تحصیلی در دسترس نیست. برخی پژوهشگران معدل دروس را به کار می‌برند و برخی دیگر به پیشرفت در یک یا چند درس بسنده می‌کنند. در عین حال، با توجه به چند بعدی بودن مفهوم پیشرفت تحصیلی، چنانچه آموزش‌های استاندارد و به موقع به کار رود و نتایج با استفاده از ابزارهای استاندارد اندازه‌گیری گردد، پیشرفت تحصیلی بهبود خواهد یافت. بنابراین احتمالاً روشهای آموزش و مشاوره که بر روی پیشرفت تحصیلی تأثیر ندارند، با یکی از همین مشکلات مربوط به استاندارد نبودن روش آموزش یا مشاوره، مناسب نبودن زمان ارائه آموزش و مشاوره و یا زمان اندازه‌گیری و همچنین استاندارد نبودن روش اندازه‌گیری مواجه هستند. در پژوهش حاضر نیز ممکن است به دلیل حجم مطالب و سختی مطالب نیم‌سال دوم در مقایسه با نیم‌سال اول، مشاوره شغلی تأثیری در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان به وجود نیاورده است.

همچنین نتایج تحقیق نشان داد که تفاوت به وجود آمده ناشی از ارائه مشاوره شغلی

پس از گذشت سه ماه پایدار مانده است. البته در مرحله پیگیری میانگین نمره‌های انگیزش پیشرفت گروه آزمایش از گروه کنترل بیشتر بود، ولی میانگین نمره‌های انگیزش تحصیلی گروه آزمایش برتری که در مرحله پس‌آزمون به دست آورده بود را در مرحله پیگیری از دست داد. همچنین میانگین نمره‌های نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی گروه آزمایش کمتر از گروه کنترل بود. بنابراین نتیجه‌گیری شد که اثربخشی مشاوره شغلی پس از گذشت ۳ ماه از آخرین جلسه مشاوره بر روی میانگین نمره‌های انگیزش پیشرفت و نگرانی‌های آینده تحصیلی - شغلی پایدار بوده، ولی بر روی میانگین نمره‌های انگیزش تحصیلی پایدار نبوده است. مبانی نظری و عملی مشاوره شغلی به روش یادگیری کرومبولتز که قبلاً به آن اشاره شد و به خصوص این واقعیت که دانش‌آموزان وقتی از تواناییها، ویژگیها، رغبتها و خواسته‌های خود آگاه می‌شوند، آگاهی داشتن از این تواناییها، خواستهها و رغبتها موجب می‌شود که فرد برای آینده خود برنامه‌ریزی و هدف‌گذاری بهتری انجام دهد و کمتر نگران آینده تحصیلی - شغلی خود باشد را می‌توان عامل پایداری نسبی تاثیر مشاوره شغلی قلمداد کرد.

انجام این پژوهش با محدودیت‌هایی همراه بود. از جمله، با توجه به اینکه اعضای گروه آزمایش حداقل برای برگزاری جلسات مشاوره گروهی ۹ جلسه باید شرکت می‌کردند، لذا دانش‌آموزان سال اول دو منطقه آموزشی هم‌جوار در استان چهارمحال و بختیاری به عنوان نمونه انتخاب گردیدند که ممکن است شرایط یک نمونه کاملاً تصادفی را به دست ندهد، لذا تعمیم نتایج باید با احتیاط و با در نظر گرفتن تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان سال اول و تفاوت‌های جغرافیایی و فرهنگی استان صورت گیرد. ضمناً اطمینان حاصل کردن از پایداری تاثیر ارائه مشاوره شغلی، دوره‌های پیگیری بلند مدت‌تری را می‌طلبد.

سپاسگزاری

از همکاری و مساعدت‌های معاونت محترم پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان) جهت تامین منابع مالی طرح و از مسئولین محترم اداره کل آموزش و پرورش استان چهارمحال و بختیاری به خصوص منطقه لاران و فارسان جهت همکاری در انجام طرح تقدیر و تشکر می‌شود.

تأثیر مشاوره شغلی گروهی به روش یادگیری کرومبولتز بر انگیزش پیشرفت، انگیزش ... ۲۱

یادداشت‌ها

1. Newcombe, Ambady, Eccles, Gomez, Klahr et al.
2. Abu Bakar, Tarmizi, Mahyuddin, Elias, Luan & Ayub
3. Story, Hart, Stasson & Mahoney
4. McClelland
5. Ryakman
6. Hart & Albarracin
7. Bruce & Tuckman
8. Monnet
9. Gullotta & Adams
10. Eric
11. countinum
12. Thomas
- 13 Scheemeister
14. Feller
15. Schaffiner & Schiefele
16. Smith
17. Kelly & Preis
18. Lim, Kim, kim, Kim & Lee
19. Brown & Lent
20. Talib, Ariff & Salleh
21. Diemer
22. Zunker
23. Pyne
24. career education
25. Amundson, Harris-Bowlsbey & Niles
26. post –industria
27. post - modern
28. Kirovova
29. Kromboltz
30. Kromboltz, Mishel & Gellat
31. Aralmani & Aralmani
32. Corey
33. Flake, Roach, Stenning
34. Prentice
35. Heppner
36. self – efficacy
37. Sorenson
38. Walesh

منابع

الف. فارسی

- احتشامی تبار، اکرم؛ مرادی، علیرضا و شهرآرای، مهرناز (۱۳۸۵). اثربخشی آموزش راهبردی برنامه ریزی عصبی - کلامی بر سلامت عمومی و انگیزش تحصیلی. *مجله روان شناسی*، ۱۰(۱): ۶۵-۵۲.
- احمدی، مهرناز؛ منصور، محمود؛ فتحی آشتیانی، علی و رسولزاده طباطبایی، کاظم (۱۳۸۲). اثربخشی آموزش انگیزش پیشرفت و تمرین حرمت خود بر تحول نظام خود در دو سطح تحول شناختی عینی و انتزاعی. *فصلنامه روان شناسی*، ۸(۴): ۳۵۹-۳۴۶.
- بحرانی، محمد (۱۳۷۲). بررسی رابطه انگیزش پیشرفت تحصیلی و عادات مطالعه گروهی دانش آموزان متوسطه شیراز. *پایان نامه کارشناسی ارشد*، دانشگاه شیراز.
- زمینی، سهیلا؛ حسینی نسب، سید داود و هاشمی، تورج (۱۳۸۶). اثربخشی آموزش

- راهبردهای برنامه‌ریزی عصبی - کلامی بر انگیزش پیشرفت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان. فصلنامه پژوهش در سلامت روان‌شناختی، ۱(۳): ۵۹-۵۱.
- زندگی‌پور، طیبه (۱۳۸۵). آموزش و پرورش تحصیلی - شغلی موثر وسیله‌ای برای پیشگیری از بیکاری پژوهشی تطبیقی در ایران، کانادا و سوئد. فصلنامه تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره، ۶ (۲۱): ۲۶-۷.
- شفیع آبادی، عبدالله (۱۳۸۳). راهنمایی و مشاوره شغلی و حرفه‌ای، تهران، انتشارات رشد. شهیم، سیما و باغبان، ایران (۱۳۷۳). تهیه چک لیست مشکلات نوجوانان دبیرستانی، طرح پژوهشی. دانشگاه شیراز.
- طالب پور، اکبر؛ نوری، ابوالقاسم و مولوی، حسین (۱۳۸۱). تاثیر آموزش شناختی بر مسند مهارت‌گذاری، انگیزه‌ی پیشرفت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان شاهد. مجله روان‌شناسی، ۶ (۱): ۲۹-۱۸.
- کسایبی اصفهانی، عبدالرحیم و بهرامی، فاطمه (۱۳۸۵). بررسی تاثیر مشاوره‌ی شغلی گروهی به شیوه‌ی پردازش اطلاعات شناختی بر کاهش افکار ناکارآمد حرفه‌ای دانشجویان دانشگاه اصفهان. مجله تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره، ۵ (۱): ۵۴-۳۹.
- کشاوری، غلام رضا؛ باغبان، ایران و فاتحی زاده، مریم (۱۳۸۴). بررسی اثربخشی مشاوره گروهی به شیوه شناختی بر تغییر نگرش نسبت به تحصیل. مجله روان‌شناسی، ۹ (۱): ۶۶-۵۵.
- مصطفی، هایده؛ عابدی، محمدرضا و بهرامی، فاطمه (۱۳۸۴). بررسی تاثیر مشاوره شغلی به شیوه نگره یادگیری اجتماعی و شغل‌گزینی کرومبولتز بر تغییر نگرش کارآفرینانه در دانشجویان دانشگاه اصفهان. اندیشه‌های نوین تربیتی، ۱(۴): ۶۶-۴۹.
- مهدی‌نژاد، رحمان؛ کرمی، ابوالفضل و فرح بخش، کیومرث (۱۳۸۷). اثربخشی مشاوره شغلی به سبک گروه‌های حمایت حرفه‌ای بر مهارت‌های جستجوی شغلی و اضطراب و درماندگی انتخاب شغل دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی. فصلنامه تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره، ۷(۲): ۵۷-۳۷.
- میرموسوی، امین؛ زهرا کار، کیانوش و فرخی، نورعلی (۱۳۸۷). بررسی اثربخشی آموزش مهارت حل مسئله گروهی بر ارتقای انگیزش پیشرفت و سازگاری دانش آموزان پسر منطقه یک آموزش و پرورش تهران در سال ۸۶-۱۳۸۵. فصلنامه تازه‌ها و پژوهش‌های

تأثیر مشاوره شغلی گروهی به روش یادگیری کرومبولتز بر انگیزش پیشرفت، انگیزش ... ۲۳

مشاوره، ۷(۴): ۱۳۲-۱۴۶.

هومن، حیدر علی و عسگری، علی (۱۳۷۹). تهیه و استاندارد کردن آزمون انگیزه پیشرفت، فصلنامه پژوهش‌های روان‌شناختی، ۶ (۲۱): ۹-۳۲.

ب. انگلیسی

- Abu Bakar, K., Tarmizi, R. A., Mahyuddin, R., Elias, H., Luan, W. S., & Ayub, A. F. M. (2010). Relationship between university students achievement motivation, attitude and academic performance in Malaysia. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2 (2), 4906-4910.
- Amundson, N. E., Harris – Bowsbey, J. & Niles, S. G. (2009). *Essential elements of career counseling: Processes and techniques*. Upper Saddle River, NJ: Pearson/Merrill.
- Aralmani, G. & Aralmani, S. N. (2004). *Career counseling*. New Delhi: Tata, McGraw Hill Companies.
- Berk, L. E. (2001). *Development Throuth the Lifespan*, California: Company Pacifigrove.
- Brown, S. D., & Lent, R. W. (2008). *Handbook of counseling psychology* (4th ed.), John Wiley & Sons, Inc.
- Bruce, W. & Tuckman, B. (1999). *A tripartite model of motivation for achievement: attitude, drive and strategy. Present in the symposium: Motivational factors affecting student achievement*, APA, Boston, August.
- Corry, G. (1998). *Group Counselling: Theory and practic in group counseeling*. California: Company Pacifigrove .
- Diemer, M. A., Wang, Q., Moore, T., Gregory, S., R., Hatcher, K. M., & Voight, A. M. (2010). Sociopolitical development, work salience, and cocational expectations among low socioeconomic status African American, latin American, and Asian American youth. *Developmental Psychology*, 46(3), 619-635.
- Eric, A. D. (2003). Constract and criterion – related validity of four commonly used goal orientation instromnts. *Contemporaray Educational Psychology*, 28(4), 434-464.
- Feller, R. W. (2003). Aligning school counseling, the changing workplace and career development assumptions. *Professional School Counseling*, 6(4), 87-99.
- Flake, M. H., Roach, A. J. & Stenning, W. F. (1975). Effects of short-term counseling on career maturity of tenth–grade students. *Journal of Vocational Behavior*, 6(1), 73-80.

- Gullotta, T. P. & Adams, G. R. (2005). *Handbook of adolescent behavioral problems: evidence – based approaches to prevention and treatment*. Springer Science Publishing.
- Hart, W. & Albarracin, D. (2009). The effect of chronic achievement motivation and achievement primes on the activation of achievement and fun goals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97(6): 1129-1141.
- Heppner, M. J. & Lee, D. Q. & Heppner, P. P. & McKinnon, L. C., Multon, K. D., & Gysbers, N. C. (2004). The role of problem – solving appraisal in the process and outcome of career counseling, *Journal of Vocational Behavior*, 65(2), 217-228.
- Kelly, S., & Price, H. (2009). Vocational education: A clean slate for disengaged students? *Social Science Research*, 38, 4, 810-825.
- Kirovova, I. (2010). The need for career counseling in the Czech context. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 5, 1708- 1712.
- Lent, R. W. & Brown, S. D. (2005). *Counseling Psychology*, 2th, John Wiley & Sons, Inc.
- Lim, J. Y., Kim, M. A., Kim, S. Y., Kim, E. J. & Lee, J. E. (2010). The effects of a cognitive – behavioral therapy on career attitude maturity, decision making style, and self – esteem of nursing students in Korea, *Nurse Education Today*, 30 (8), 731-736.
- Newcombe, N. S., Ambady, N., Eccles, J., Gomez, L., Klahr, D., Linn, M., Miller, K., & Mix, K. (2009). Psychology ' s role in mathematics and science education. *American Psychologist*, 64 (6), 538-550
- Prentice, D. A. (2001). *The individual self – relational, and collective self*. New York: Taylor & Francies.
- Ryckman. R. M. (2008). *Theories of Personality*. Belmont, printer: Thomson West.
- Schaffner, E. & Schiefele, U. (2007). The effect of experimental manipulation of student motivation on the situational representation of text. *Learning and Instruction*, 17(6), 755-772.
- Scheemeister, E. (2002). *The impact of regular NLP training on the performance and motivation of children in primary school*. Santa Cruz, NLP University.
- Smith . M .(1998) . How do stress and emotional skill affect child health. *Journal of Child Psychology* , 42, 405-412 .
- Story, P. A., Hart, J. W., Stasson, M. F. & Mahoney, J. M. (2009). Using a two – factor theory of achievement motivation to examine performance based outcomes and self – regulatory processes. *Journal of Personality and Individual differences*, 46(4), 391-395.

تأثیر مشاوره شغلی گروهی به روش یادگیری کرومبولتز بر انگیزش پیشرفت، انگیزش ... ۲۵

- Talib, J. A., Ariff, A. M., & Salleh, A. (2010). The effects of career intervention program on community college students career development. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 7, 629-634.
- Thomas. R. (2001). Counseling center contribution to student retention and graduation. *Journal of College student Development*, 322.
- Zunker, V. G. (2006). *Career counseling*. California: Brooks/Cole publishing company.

